

Wprowadzenie

Biura rachunkowe odgrywają istotną rolę w walce z procederem prania pieniędzy. Aby mogły robić to skutecznie, muszą znać i rozumieć przepisy ustawy z 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. W ostatnim czasie ustawa została dość istotnie znowelizowana i to na podstawie kilku aktów prawnych. Najdalej idące zmiany wprowadziła ustawa z 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 815). Trzeba przy tym zaznaczyć, iż przepisy ustawy były wówczas zmieniane w trzech etapach.

I tak, z dniem 15 maja 2021 r. weszły w życie zmiany dotyczące w szczególności:

- rozszerzenia zakresu rocznego sprawozdania przedstawianego przez Generalnego Inspektora Informacji Finansowej Prezesowi Rady Ministrów;
- rozszerzenia zakresu krajowej oceny ryzyka;
- uzupełnienia przepisów dotyczących prowadzenia Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych;
- uzupełnienia przepisów dotyczących udostępniania innym podmiotom informacji posiadanych przez Generalnego Inspektora Informacji Finansowej;
- uzupełnienia słownika wyrażeń ustawowych oraz zmiany niektórych definicji (m.in. państwa członkowskiego, beneficjenta rzeczywistego oraz osób zajmujących eksponowane stanowiska polityczne).

Od 31 lipca 2021 r. obowiązują zmienione przepisy m.in. w zakresie:

- stosowania ustawy wobec niektórych instytucji obowiązanych, w tym biur rachunkowych prowadzących klientom jedynie księgi podatkowe;
- rozszerzonego katalogu instytucji obowiązanych, m.in. o osoby lub podmioty prowadzące handel dziełami sztuki, przedmiotami kolekcjonerskimi oraz antykami o wartości co najmniej 10 000 euro;
- udostępniania innym podmiotom informacji posiadanych przez Generalnego Inspektora Informacji Finansowej;
- współpracy właściwych polskich organów z właściwymi organami innych państw członkowskich.

I w końcu, od 31 października 2021 r. weszły w życie zmiany, które dotyczyły:

- rozszerzenia przypadków obowiązkowego stosowania środków bezpieczeństwa finansowego przez instytucje obowiązane;

- rozszerzenia przypadków obowiązkowego stosowania przez instytucje obowiązane wzmoczonych środków bezpieczeństwa finansowego;
- rozszerzenia ustawy o przepisy dotyczące nadzoru nad instytucjami obowiązanymi w zakresie stosunków tych instytucji z państwami trzecimi wysokiego ryzyka;
- rozszerzenia ustawy o przepisy chroniące pracowników lub współpracowników instytucji obowiązanej, anonimowo zgłaszających naruszenia przepisów z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
- dalszego uzupełnienia przepisów dotyczących prowadzenia Centralnego Rejestru Beneficjentów Rzeczywistych;
- uzupełnienia ustawy o przepisy dotyczące działalności regulowanej na rzecz spółek lub trustów oraz działalności w zakresie walut wirtualnych;
- rozszerzenia katalogu czynów, za które instytucjom obowiązanym mogą być wymierzone kary administracyjne.

Publikacja obejmuje również zmiany, jakie w przepisach o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu przyniosły kolejne akty prawne. Ustawa z 18 listopada 2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2320) przewidziała możliwość elektronicznego doręczenia instytucji obowiązanej protokołu kontroli i wystąpienia pokontrolnego.

Pojawienie się nowego typu spółki kapitałowej – prostej spółki akcyjnej (wprowadzonej ustawą z 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw; Dz.U. z 2019 r. poz. 1655) także znalazło odzwierciedlenie w omawianych przepisach. Notariusze prowadzący rejestry akcjonariuszy prostych spółek handlowych zostali dodani do katalogu instytucji obowiązanych. Jednocześnie proste spółki akcyjne dopisano do katalogu podmiotów obowiązanych do zgłaszania informacji o beneficjentach rzeczywistych.

I w końcu, ustawa z 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości (Dz.U. z 2021 r. poz. 2447) przyznała prokuratorowi dodatkowe uprawnienia związane ze wstrzymywaniem transakcji lub blokadą rachunku.

Niniejsza publikacja stanowi kompleksowy poradnik dla biur rachunkowych, obejmujący sygnalizowane powyżej zmiany, wraz z wzorami dokumentów niezbędnych do wypełniania szeregu obowiązków i procedur prawnych nałożonych na te podmioty przez – kilkakrotnie w ostatnim czasie nowelizowaną – ustawę o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu.

1. Instytucje obowiązane do stosowania zasad przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz organy informacji finansowej egzekwujące stosowanie tych obowiązków

1.1. Biuro rachunkowe jako instytucja obowiązana

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (dalej u.p.p.p. lub ustawa) zawiera zamknięty katalog podmiotów obowiązanych do wypełniania obowiązków przewidzianych ustawą, tj. instytucje obowiązane. Wśród nich są podmioty prowadzące działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych.

Poszerzenie katalogu instytucji obowiązanych. Tradycyjnie już do kręgu instytucji obowiązanych zaliczają się notariusze w zakresie czynności dokonywanych w formie aktu notarialnego, obejmujących:

- a) przeniesienie własności wartości majątkowej, w tym sprzedaż, zamianę lub darowiznę ruchomości lub nieruchomości,
- b) zawarcie umowy działu spadku, zniesienia współwłasności, dożywocia, renty w zamian za przeniesienie własności nieruchomości oraz o podział majątku wspólnego,
- c) przeniesienie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, prawa użytkownika wieczystego oraz ekspektatywy odrębnej własności lokalu,
- d) wniesienie wkładu niepieniężnego po założeniu spółki,
- e) zawarcie umowy dokumentującej wniesienie lub podwyższenie wkładów do spółki albo wniesienie lub podwyższenie kapitału zakładowego,
- f) przekształcenie lub połączenie spółek,
- g) zbycie przedsiębiorstwa,
- h) zbycie udziałów w spółce.

Jednak **niedawne nowelizacje ustawy poszerzyły ten katalog**. Od 1 lipca 2021 r. (zgodnie z przepisami ustawy z 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw) notariusze są instytucjami obowiązany- mi także w zakresie czynności, o których mowa w art. 79 pkt 6a ustawy z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (art. 2 ust. 1 pkt 13a). Chodzi o prowadzenie rejestru akcjonariuszy prostych spółek akcyjnych oraz podejmowanie związanych z tym czynności. Wprowadzone zmiany ustawodawca uzasadnił potrzebą dążenia do zapewnienia bezpieczeństwa finansowego w związku z obrotem akcjami.

Obie kategorie podmiotów uprawnionych do prowadzenia rejestru akcjonariuszy prostych spółek akcyjnych, tj. notariusze i podmioty uprawnione do prowadzenia rachunków papierów wartościowych, powinny być w zakresie tych czynności traktowane

symetrycznie. By osiągnąć ten cel, ponieważ prowadzenie rejestru notariuszy jest szczególnym rodzajem czynności notarialnej, niedokonywanej w formie aktu notarialnego, konieczne jest dodanie w art. 2 ust. 1 projektowanego pkt 13a – czytamy w uzasadnieniu do projektu nowelizacji.

Pozostałe zmiany w tym zakresie weszły w życie z dniem 31 lipca 2021 r. (zgodnie z ustawą z 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw). Katalog instytucji obowiązków uzupełniają w związku z tym:

- przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy z 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, których podstawową działalnością gospodarczą jest świadczenie usług polegających na sporządzaniu deklaracji, prowadzeniu ksiąg podatkowych, udzielaniu porad, opinii lub wyjaśnień z zakresu przepisów prawa podatkowego lub celnego, niebędącymi innymi instytucjami obowiązującymi (art. 2 ust. 1 pkt 15 lit. a u.p.p.p.); Wprowadzenie tej kategorii przedsiębiorców jest wynikiem wdrożenia do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z 30 maja 2018 r., zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849. Przepis dyrektywy 2015/849 we wcześniejszym brzmieniu dotyczył wyłącznie biegłych rewidentów, zewnętrznych księgowych i doradców podatkowych. Obecnie rozszerzono stosowanie jej przepisów m.in.: *do osób fizycznych lub prawnych podczas wykonywania ich działalności zawodowej biegłych rewidentów, zewnętrznych księgowych i doradców podatkowych oraz jakiejkolwiek innej osoby, która obowiązuje się udzielić, bezpośrednio lub za pośrednictwem innych osób, z którymi ta inna osoba jest powiązana, pomocy materialnej, wsparcia lub porad w sprawach podatkowych w ramach podstawowej działalności gospodarczej lub zawodowej* – art. 2 ust. 1 pkt 3 lit. a zmieniony przez art. 1 pkt 1 lit. a dyrektywy nr 2018/843. Tym samym, przepis art. 2 ust. 1 pkt 15 lit. a u.p.p.p. stanowi właśnie prawidłową implementację wspomnianego przepisu dyrektywy 2015/849 do krajowego porządku prawnego. Uznano bowiem, iż nie można ograniczać się do zakwalifikowania jako instytucji obowiązków jedynie doradców podatkowych. Konieczne za to stało się uwzględnienie wszelkich innych osób wykonujących czynności mieszczące się w granicach czynności doradztwa podatkowego, dla których wykonywania nie jest wymagany wpis na listę doradców podatkowych. Jak zauważył ustawodawca w projekcie nowelizacji u.p.p.p., art. 138d Ordynacji podatkowej dopuszcza możliwość złożenia przez stronę postępowania podatkowego pełnomocnictwa ogólnego upoważniającego do działania we wszystkich sprawach podatkowych oraz w innych sprawach należących do właściwości organów podatkowych. Przedsiębiorca, ustanowiony pełnomocnikiem ogólnym na podstawie art. 138d Ordynacji podatkowej, obowiązuje się tym samym do udzielania w jakiejkolwiek formie wsparcia w sprawach podatkowych. Co zaś za tym idzie, musi zostać uznany za instytucję obowiązaną w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 15 lit. a u.p.p.p.
- przedsiębiorcy w rozumieniu ustawy z 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność w odniesieniu do dzieł sztuki, przedmiotów